

УДК 343.985.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.23>

ВРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ (НЕГЛАСНИХ) МЕТОДІВ РОЗСЛІДУВАННЯ

Пчолкін В.Д.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу,
криміналістики та експертології
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: 0009-0007-0167-1489*

Федосова О.В.,

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем правового забезпечення
діяльності поліції та протидії злочинності
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-5577-8333*

Пчолкін В.Д., Федосова О.В. Врахування міжнародного досвіду дотримання прав і свобод людини при застосуванні спеціальних (негласних) методів розслідування.

У статті розглянуто міжнародний досвід дотримання прав і свобод людини при застосуванні спеціальних (негласних) методів розслідування. Зазначається, що зацікавленість України у подальшій інтеграції в європейське співтовариство зумовлює необхідність гармонізації українського законодавства з орієнтацією на захист прав і свобод людини, впровадження та реальне утвердження принципу верховенства права. Метою статті є висвітлення міжнародного досвіду у вирішенні проблемних питань дотримання прав і свобод людини при проведенні спеціальних методів розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням конвенційних положень та рішень ЄСПЛ щодо їх виконання, а також надання пропозицій щодо імплементації позитивного досвіду у вітчизняне законодавство. Наголошено, що в рамках європейської інтеграції відбувається зближення національних правових систем, що обумовлює потребу в науковій розробці загальних доктринальних поглядів як правової ідеологічної основи застосування спеціальних методів розслідування. Визначено, що у національній правовій системі України «спеціальні методи розслідування» злочинів відомі як «негласні слідчі (розшукові) дії». Констатовано, що правова регламентація їх застосування передбачена кримінальним процесуальним законодавством України у відповідності з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також рішень ЄСПЛ. Визначено стан опрацювання вітчизняними вченими проблематики наукових досліджень з проблем дотримання прав людини при застосуванні НСРД. Наведено перелік найбільш поширених обставин, що можуть свідчити про порушення прав людини при проведенні НСРД, до яких віднесено: порушення права на захист особи щодо якої проводились відповідні НСРД; не повідомлення осіб, щодо яких вони проводилися; відсутність у матеріалах кримінального провадження ухвал слідчого судді про надання дозволу на проведення НСРД; провокація правоохоронцями вчинення злочину шляхом використання недозволених прийомів; проведення НСРД без відповідних підстав; фальсифікація результатів або формальний підхід до описування ходу проведення НСРД тощо. Проаналізовано міжнародний досвід дотримання прав і свобод людини на прикладі порівняльного законодавства країн Європейського союзу. Констатовано, що застосування спеціальних (негласних) методів розслідування є усталеною практикою як вітчизняних, так і зарубіжних правоохоронних органів. На основі аналізу міжнародного досвіду напрацьовано рекомендації щодо особливостей урахування рішень Конвенцій та ЄСПЛ при проведенні НСРД та використанні здобутих за ними результатів у процесуальному доказуванні.

Ключові слова: спеціальні методи розслідування, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини, негласні слідчі (розшукові) дії, міжнародний досвід, досудове розслідування.

Pcholkin V.D., Fedosova O.V. Taking into account international experience in observing human rights and freedoms when applying special (covert) investigation methods.

The article examines international experience in observing human rights and freedoms when using special (covert) methods of investigation. It is noted that Ukraine's interest in further integration into the European community necessitates the harmonization of Ukrainian legislation with an orientation towards the protection of human rights and freedoms, the implementation and real establishment of the principle of the rule of law. The purpose of the article is to highlight international experience in resolving problematic issues of observing human rights and freedoms when conducting special methods of investigation of criminal proceedings, taking into account the provisions of the Convention and the decisions of the European Court of Human Rights on their implementation, as well as to provide proposals for the implementation of positive experience in domestic legislation. It is emphasized that within the framework of European integration, there is a convergence of national legal systems, which necessitates the scientific development of common doctrinal views as a legal ideological basis for the application of special investigation methods. It is determined that in the national legal system of Ukraine, "special investigation methods" of crimes are known as "covert investigative (search) actions". It is stated that the legal regulation of their application is provided for by the criminal procedural legislation of Ukraine in accordance with the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as well as the decisions of the ECHR. The state of development by domestic scientists of the issues of scientific research on the problems of human rights compliance in the application of covert investigative (search) actions is determined. A list of the most common circumstances that may indicate a violation of human rights in the conduct of covert investigative (search) actions is provided, which include: violation of the right to protection of the person against whom the relevant covert investigative (search) actions was conducted; failure to notify the persons against whom they were conducted; absence in the materials of the criminal proceedings of the decisions of the investigating judge on granting permission to conduct covert investigative (search) actions; provocation by law enforcement officers to commit a crime by using unauthorized methods; conducting covert investigative (search) actions without appropriate grounds; falsification of results or a formal approach to describing the course of conducting covert investigative (search) actions, etc. The international experience of observing human rights and freedoms is analyzed using the comparative legislation of the European Union countries as an example. It is stated that the use of special (covert) methods of investigation is an established practice of both domestic and foreign law enforcement agencies. Based on the analysis of international experience, recommendations have been developed regarding the specifics of taking into account the decisions of the Conventions and the ECHR when conducting covert investigative (search) actions and using the results obtained from them in procedural evidence.

Key words: special investigative methods, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the European Court of Human Rights, covert investigative (search) actions, international experience, pre-trial investigation.

Постановка проблеми. В сучасних умовах правова система України продовжує формуватися і удосконалюватися на фоні інтеграційних процесів. Необхідність такого реформування законодавства зумовлюється зафіксованим у Конституції України курсом на побудову в країні правової держави, головним обов'язком якої є «утвердження і забезпечення прав і свобод людини» [1]. В рамках європейської інтеграції відбувається не лише зближення національних правових систем, але й формування нового правопорядку, який не просто базується на органічному об'єднанні здобутків, але й забезпечує їх конвергенцію в межах правової системи Європейського Союзу. Таке зближення обумовлює потребу в науковій розробці системи загальних доктринальних поглядів як правової ідеологічної основи застосування спеціальних методів розслідування. Дана «синтаксична конструкція – «спеціальні методи розслідування злочинів», зумовлена тим, що саме так йменує відповідні слідчі (розшукові) заходи Європейський суд з прав людини (надалі – Суд, ЄСПЛ) – міжнародний судовий орган Ради Європи»[2]. ЄСПЛ визнає необхідність для державних органів використовувати спеціальні методи розслідування, зокрема, у справах стосовно організованої злочинності і корупції. З розгляду цих питань, відповідно до ст. 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), ЄСПЛ може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або організацій, членом або учасником яких є Україна [3].

У національній правовій системі України «спеціальні методи розслідування злочинів» відомі як «негласні слідчі (розшукові) дії», які згідно з положеннями ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) проводяться щодо підозрюваного чи іншої особи, якщо лише в результаті їх проведення є можливість отримати відомості про злочин і особу, яка його вчинила,

чи встановити обставини, що мають значення для досудового розслідування [4]. Основний задум введення в КПК України такого інституту як негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), був спрямований на гармонізацію негласної діяльності з досудовим розслідуванням, збільшення можливостей використання сил та засобів оперативно-розшукової діяльності у виявленні та фіксації доказів та законності використання одержаних відомостей. Представлена у КПК України класифікація НСРД закріпила процесуальний статус вже апробованих практикою оперативно-розшукових заходів, систематизувала та класифікувала їх залежно від юридичної природи, законодавчих приписів, функцій та меж застосування у протидії злочинності [5, с. 157].

Водночас, «здійснення ефективних та правових реформ неможливе на основі лише національного досвіду чи простого ознайомлення із законодавством окремих країн, а вимагає систематизованого наукового знання про загальносвітові та регіональні тенденції правового розвитку, яке акумулюється насамперед порівняльним правознавством» [6, с. 200]. Законодавчий досвід європейських країн свідчить, що застосування спеціальних методів розслідування, саме собою не становить порушення права на справедливий судовий розгляд. Однак, через ризик породження ними (відповідними спеціальними методами) можливих провокацій, вкрай важливо окреслити чіткі межі їх використання. Водночас, слід наголосити, що згідно з ч. 5 ст. 9 КПК України [4], проведення НСРД уповноваженими законом суб'єктами повинно відбуватися відповідно до практики ЄСПЛ. З огляду на важливість неухильного дотримання Україною своїх міжнародних зобов'язань стосовно виконання рішень ЄСПЛ, видається актуальним дослідження та врахування міжнародного досвіду дотримання прав людини при застосуванні спеціальних методів розслідування.

Мета дослідження: висвітлення міжнародного досвіду у вирішенні проблемних питань дотримання прав і свобод людини при проведенні спеціальних методів розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням конвенційних положень та рішень ЄСПЛ щодо їх виконання, а також надання пропозицій щодо імплементації позитивного досвіду у вітчизняне законодавство.

Стан опрацювання проблематики. Проблеми дотримання прав людини при застосуванні спеціальних методів розслідування та використання у доказуванні здобутих при проведенні НСРД результатів стали предметом уваги вітчизняних науковців, серед яких: Н.О. Антонюк, О.А. Білічак, І.М. Вигівський, В.Г. Дрозд, А.А. Коваль, М.А. Погорецький, Б.П. Ратушна, Д.Б. Сергєєва, Д.В. Сімонович, С.Р. Тагієв, О.Ю. Татаров, В.Г. Уваров, І.В. Хоменко, Л.І. Щербина та інші. Аналіз наукових досліджень свідчить, що вченими зроблено значний внесок у розв'язання теоретичних та практичних проблем застосування НСРД у кримінальному процесі України. В науковій літературі висвітлені: поняття, сутність, правові засади та підстави проведення НСРД [7, с. 138; 5, с. 157–159]; досліджено специфічні правовідносини, що виникають між її суб'єктами та іншими учасниками досудового розслідування [8]; удосконалено порядок використання результатів НСРД у кримінальному судочинстві [9, с. 50–56]; розроблено пропозиції спрямовані на удосконалення організації і тактики їх застосування з урахуванням міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод людини [10; 6].

У науковій літературі розглядаються найбільш поширені обставини, що можуть свідчити про порушення прав людини при проведенні НСРД, до яких автори відносять: порушення права на захист особи щодо якої проводились відповідні НСРД; не повідомлення осіб, щодо яких вони проводилися; відсутність у матеріалах кримінального провадження ухвал слідчого судді про надання дозволу на проведення НСРД; провокація правоохоронцями вчинення злочину шляхом використання недозволених прийомів; проведення НСРД без відповідних підстав; фальсифікація результатів або формальний підхід до описування ходу проведення НСРД, а також інші процесуальні недоліки при проведенні, чи оформленні результатів НСРД [11, с. 69–77; 12; 13, 294–304].

У зв'язку з наявністю такого широкого кола можливих негативних обставин у вітчизняній судово-слідчій практиці, питання врахування рішень ЄСПЛ щодо порушення ст. 8 Конвенції [3] під час прийняття окремих процесуальних рішень на досудових і судових стадіях кримінального провадження потребують подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Зацікавленість України у подальшій інтеграції в європейське співтовариство зумовлює необхідність гармонізації українського законодавства з орієнтацією на захист прав і свобод людини, впровадження та реальне утвердження принципу верховенства права. На думку науковців «головне завдання української держави полягає в тому, щоб встановити таку систему (модель) боротьби зі злочинністю, за прикладом провідних європейських і світових країн, при якій особистість була б захищеною від свавілля і корупції, мала б можливість розвивати свій потенціал, а з іншого боку, визнавалися б і шанувалися загальнодержавні цілі. Саме тому, високорозвинені країни і світові спільноти розглядають права людини і їх захист як універсальний ідеал, основи прогресивного розвитку і процвітання, фактора стійкості і стабільності» [14, с. 164].

Безумовно, важливим кроком в процесі інтеграції до єдиного європейського правового простору стала ратифікація Верховною Радою в 1997 році Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська Конвенція з прав людини) (далі – Конвенція, ЄКПЛ), яка є одним із перших міжнародних правозахисних документів, спрямованих на захист широкого спектру громадянських та політичних прав. Дана Конвенція відноситься до числа нормативно-правових актів, які мають фундаментальне значення для формування європейського правового простору.

Правову регламентацію такого європейського стандарту, як право кожного на повагу до приватного і сімейного життя, житла та таємниці кореспонденції, доцільно визначити через аналіз статті 8 Конвенції та дослідження рішень ЄСПЛ, укладених на її основі. Стаття 8 Конвенції встановлює, що «кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [3].

У науковій літературі підтримується така позиція, що джерелом тлумачення Конвенції є аналіз рішень ЄСПЛ, а також висловлюється думка, що «право на повагу до приватного життя та кореспонденції, незважаючи на існуючі засоби захисту, не є абсолютним. Водночас будь-яке втручання з боку державних органів повинно бути законним і обґрунтованим. За практикою ЄСПЛ, порушення ст. 8 Конвенції можуть мати дві форми – порушення позитивного зобов'язання (незабезпечення умов реалізації права) та негативну форму (невиправдане втручання). Втручання не є виправданим, коли порушено один із трьох критеріїв: законність обмеження, його законну мету та необхідність у демократичному суспільстві» [15, с. 161]. Таким чином, зміст статті 8 ЄКПЛ зобов'язує держави не тільки утримуватися від непередбаченого втручання у гарантоване право, а й захищати можливість кожного користуватися правом на «приватність» і забезпечувати повагу до цього у внутрішніх законах.

Прикладом виконання Україною позитивних зобов'язань щодо застосування положень статті 8 ЄКПЛ на досудових стадіях процесу є встановлення кримінальної відповідальності для дізнавача, слідчого, начальника слідчого відділу, прокурора, які розслідують кримінальні провадження, за незаконне проведення у житлі чи іншому володінні особи таких слідчих дій як огляду чи обшуку (ст. 162 КК України) та кримінальної відповідальності за порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, вчинені службовими особами (с. 163 КК України) [16, с. 136-137].

Відповідальність за виконання рішень ЄСПЛ покладається на самі держави. Вони зобов'язані вживати заходів щодо усунення негативних наслідків порушення прав людини та не допускати їх у майбутньому. Здійснення державою таких заходів знаходиться під суворим міжнародним контролем. Відповідні функції покладено на Комітет Міністрів Ради Європи (далі – КМРЕ), що вирішує всі питання, пов'язані з діяльністю організації, в тому числі здійснює контроль за виконанням рішень ЄСПЛ [17, с. 131]. Відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення ЄСПЛ у справах проти України, врегульовані Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [18], а також Законом України «Про виконавче провадження» [19]. Якщо в результаті розгляду справи ЄСПЛ ухвалене рішення, яке набуло статусу остаточного, то «Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами» (ст. 46 Конвенції) [3]. Варто зазначити, що Органом представництва є орган, відповідальний за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та координацію виконання його рішень. Ці функції виконує Урядовий уповноважений у справах ЄСПЛ, який є посадовою особою, на яку покладено повноваження щодо забезпечення представництва України в ЄСПЛ під час розгляду справ про порушення Конвенції, а також інформування Комітету Міністрів Ради Європи про хід виконання рішень Суду зокрема і тих, що стосуються спеціальних методів розслідування [20; 21, с. 250–257].

У главі 1 Рекомендацій КМРЕ державам-членам наводиться визначення та сфера застосування «спеціальних методів розслідування», як «методів, що застосовуються компетентними органами в контексті кримінальних розслідувань задля виявлення підозрюваних під час розслідування тяжких злочинів, а також задля збирання інформації в такий спосіб, щоб не попереджати цільових осіб» [22]. У пояснювальній записці Конвенції також зазначається про те, що «спеціальні методи розслідування можуть охоплювати використання агентів під прикриттям, прослуховування, перехоплення телекомунікацій та доступ до комп'ютерних систем». Використання спеціальних методів розслідування, зокрема й електронних або інших форм спостереження та таємних операцій, також передбачає стаття 20 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організо-

ваної злочинності. У ч. 1 ст. 20 цієї Конвенції зазначається, що «кожна держава-учасник, у межах можливостей і на умовах, установлених її внутрішнім законодавством, приймає необхідні заходи, щоб дозволити належне використання контрольованих поставок і в тих випадках, коли вона вважає це відповідним, використання інших спеціальних методів розслідування, таких як електронне спостереження або інші форми спостереження, а також агентурні операції, її компетентними органами на її території з метою ведення ефективної боротьби проти організованої злочинності» [23].

Водночас, якщо апелювати до правового регулювання дотримання прав і свобод людини у сфері застосування спеціальних методів розслідування злочинів у закордонних державах, то можна зробити висновок, що закріплений кримінальним процесуальним законодавством України в цій частині інструментарій має своїм підґрунтям законодавчий досвід цілої низки європейських країн, зокрема й держав-членів ЄС, а також сформовані неурядовими міжнародними організаціями керівні настанови. Про це свідчать результати проведеного ЄСПЛ порівняльного дослідження «законодавства двадцяти двох держав-членів Ради Європи (Австрія, Бельгія, Болгарія, Чехія, Хорватія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ірландія, Італія, Ліхтенштейн, Литва, «колишня Югославська Республіка Македонія», Польща, Португалія, Румунія, Словенія, Іспанія, Туреччина та Об'єднане Королівство) щодо використання таємних агентів у тестових закупівлях та схожих прихованих операціях. Порівняльне дослідження продемонструвало, що у всіх цих країнах поліція може здійснювати таємні операції, зокрема й у справах про торгівлю наркотиками, в порядку, визначеному відповідними законами та нормативно-правовими актами» [2].

В монографічному дослідженні, присвяченому розгляду проблем забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій, Коваль А. А. справедливо зазначає, що прикладом раціонального підходу до дотримання прав і свобод людини при проведенні негласних заходів розслідування злочинів є кримінальне процесуальне законодавство країн ЄС, у якому всі гласні й негласні дії уповноважених органів суворо регламентовані і здійснюються з метою виявлення та розкриття злочинів, у порядку, визначеному КПК [6, с. 203]. Така практика тільки сприяє забезпеченню прав людини при проведенні спеціальних методів розслідування і може бути розглянута як приклад для імплементації до кримінального процесуального законодавства України.

Наприклад, передбачений § 100а Розділу VIII КПК ФРН контроль над засобами телекомунікації проводиться при наявності підозри в здійсненні злочину, обґрунтованої фактичними даними, і тільки в справах про тяжкі злочини, вказані в законі. Крім того, дана слідча дія може застосовуватися для встановлення обставин вчинення злочину, або встановлення місця перебування підозрюваного, якщо іншими способами це зробити дуже складно. Водночас, у законодавстві ФРН приділяється значна увага дотриманню прав людини при проведенні й інших негласних заходів розслідування злочинів. Так, відповідно до п. (4) § 100а Розділу VIII КПК ФРН передбачено: «1. З метою забезпечення прав людини при проведенні негласних заходів, якщо існують фактичні підстави для припущення, що внаслідок їх застосування згідно з абзацом 1 буде отримана інформація, що відноситься виключно до сфери приватного життя, застосування таких заходів неприпустимо. 2. Використання інформації про сферу приватного життя, що отримана внаслідок проведення заходів згідно з абзацом 1, недопустимо. 3. Відповідні записи повинні бути негайно знищені. Факт отримання і знищення повинен бути внесений в матеріали справи» [24].

Коваль А. А. зауважує, «якщо перші два пункти § 100а КПК ФРН в дещо зміненому варіанті присутні у КПК України, то в третьому акцентується увага на досить позитивному моменті кримінального процесуального законодавства ФРН у частині дотримання прав людини при проведенні негласних заходів розслідування злочинів. Крім того, прослуховування і запис телефонних розмов згідно з § 100b КПК ФРН можуть бути проведені тільки з дозволу судді, а при невідкладності дій – з дозволу прокурора з наступним суддівським підтвердженням протягом трьох діб» [6, с. 207]. Отже, незважаючи на суттєві ризики під час використання негласних методів одержання інформації, їх ефективність як доказів у кримінальному судочинстві визнана багатьма міжнародними організаціями.

Порівняльне дослідження норм кримінального процесуального права і судова практика його застосування свідчать про те, що і в Україні чинне законодавство передбачає використання спеціальних (негласних) методів в ході досудового розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, перелік яких визначено главою 21 КПК України, як негласних слідчих (розшукових) дій. Їх здійснення може бути пов'язано із тимчасовим обмеженням прав і свобод людини, втручанням у таємницю приватного життя і кореспонденції особи, захист яких передбачається ст. 8 Конвенції, та має відбуватися в межах, визначених законом та з урахуванням практики ЄСПЛ [25, с. 185–190]. Тому, знання змісту та урахування практики Суду при прийнятті процесуальних рішень щодо проведення органами досудового розслідування певних НСРД та використання здобутих за ними результатів у судовому доказуванні є вагомим запорукою законності винесених судом рішень.

Висновки. У підсумку слід зазначити, що без застосування вказаних спеціальних (негласних) методів розслідування ефективна протидія кримінальним правопорушенням у сфері корупції, незаконного обігу заборонених речовин, зброї та боєприпасів, торгівлі людьми, вчиненими членами організованих груп та організацій, неможлива. Водночас, застосування спеціальних методів розслідування в інтересах кримінального судочинства є не лише складним для провадження, а й пов'язане із суттєвим обмеженням прав і свобод людини і громадянина, втручанням у приватне життя, порушенням недоторканості житла, таємниці листування, телефонних розмов, інших форм спілкування. У той же час, процес розбудови України як правової держави, запровадження у сфері кримінального судочинства загальноприйнятих стандартів, закріплених в міжнародних правових актах, практичні потреби національного правового розвитку в нових умовах євроінтеграції вимагають поглибленого дослідження й усвідомленого осмислення міжнародного досвіду, серед якого важливу роль посідають питання дотримання прав і свобод людини при застосуванні спеціальних (негласних) методів розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Вищий антикорупційний суд. Огляд практики Європейського суду з прав людини з питань використання спеціальних методів розслідування злочинів [проведення негласних слідчих (розшукових) дій] та особливостей відкриття матеріалів, які стали підставою для їхнього проведення. (рішення, ухвалені ЄСПЛ та внесені до бази даних HUDOC, за період з 1997 по 2021 роки) Київ. 2022. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/reviews/echr_covert.pdf.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4.XI.1950). *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Пчолкін В.Д., Федосова О.В. Правові підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. VI Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Харків, 20.11.2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, С. 157–159*. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/44886c6b-d013-4a01-a55>.
6. Коваль А.А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 264 с.
7. Погорецький М.А., Сергєєва Д.Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): науково-практичний журнал*. К., 2014. С. 137–141.
8. Тагієв С.Р. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України: теорія і практика. монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 512 с.
9. Хоменко І.В. Оцінка вихідних даних під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах особливого режиму досудового розслідування. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. № 12, 2022. С. 50–56.
10. Уваров В.Г. Міжнародно-правові стандарти у кримінальному процесі України: монографія. Харків: Ніка Нова, 2014. 416 с.
11. Татаров О.Ю. Окремі проблеми при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. № 3, 2016. С. 69–77.
12. Антонюк Н. Висновки ВС щодо відкриття матеріалів НС(Р)Д у порядку ст. 290 КПК. *Закон і бізнес*. 2020 р. URL: https://zib.com.ua/ua/141951-praktika_vs_schodo_vidkrtya_materialiv_nsr_d_v_poryadku_st2.html.
13. Щербина Л. Наслідки не розсекречування ухвал слідчого судді, на підставі яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії, оперативно-розшукові або контррозвідувальні заходи, для кримінального процесуального доказування. *Юридичний Вісник*. № 3, 2024. С. 294–304.
14. Alla Koval. Theory and Practice of Ensuring of Human Rights During the Undercover Investigation (Operational) Action : the International Legal Aspect. *Yale Review of Education and Science* № 1. (16), January-June, 2015. Volume V. P. 163–173.
15. Білічак О.А. Значення практики ЄСПЛ для ухвалення процесуальних рішень при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Кримінальне процесуальне право*. № 3 (32) 2020. С. 158–169.

16. Сімонович Д.В. Європейські стандарти забезпечення прав людини у досудових стадіях кримінального процесу України: монографія. Харків: Ника Нова. 2011. 272 с.
17. Ратушна Б.П. Правові особливості виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2022. С. 130–133.
18. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
19. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
20. Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини: постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 року № 784. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-п#Text>.
21. Pcholkin, V., Fedosova, O., Kotova, L., & Merkulova, V.. International Standards for Ensuring the Right to Liberty and Personal Security in Criminal Proceedings of Ukraine. *Amazonia Investiga*, 9(29) 2020, P. 250–257. DOI: <http://dx.doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.28>.
22. Правила КМРЕ щодо нагляду за виконанням рішень ЄСПЛ та ухвалами щодо дружнього врегулювання. URL: <https://rm.coe.int/16806eebf0>.
23. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї (A/RES/55/25) від 15.11.2000 р. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789.
24. Кримінально-процесуальний кодекс ФРН. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf>.
25. Дрозд В.Г. Судова практика щодо допустимості доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Підприємництво, господарство і право*. № 9, 2020. С. 185–190.